

Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi

Journal of Cumhuriyet University Health Sciences Institute

Standardize Hasta Uygulamasının Birinci Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Öz Etkililik-Yeterlik ve İlk Klinik Deneyim Sırasındaki Stres Düzeylerine Etkisi

Ayşe DEMİRAY, Nagihan İLASLAN*

Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Düzce

Geliş Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
19.02.2021	17.05.2021	30.08.2021

Özet: Standardize hasta uygulamasının ilk klinik deneyimini yaşayan birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik ve ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerine olan etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, birinci sınıfta olan ve Hemşirelik Esasları Dersi'ne kayıtlı 119 hemşirelik öğrencisi (deney grubu:60, kontrol grubu:59) ile gerçekleştirilmiştir. Deney grubunda bulunan öğrenciler klinik uygulama öncesinde ders kapsamında düşük gerçeklik düzeyine sahip mankenler ile gerçekleştirdikleri beceri uygulamalarına ek olarak kan basıncı ölçme ve subkutan enjeksiyon uygulama becerilerini standardize hasta uygulaması ile gerçekleştirmiştir. Kontrol grubunda bulunan öğrenciler ise sadece ders kapsamındaki laboratuvar uygulamaları ile klinik uygulamaya hazırlanmıştır. Veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeği" ve "Klinik Stres Anketi" kullanılarak ilk klinik uygulama gününün sonunda toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Ki-kare testi, Bağımsız örneklem t testi, Mann-Whitney U testi ve Tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmada, her iki gruptaki öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri benzer olup, gruplar arasında tanımlayıcı özellikler açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Klinik stres ve öz etkililik-yeterlik düzeylerine yönelik karşılaştırmalarda, klinik stresin tehdit skalası ve zarar skalası alt boyutu toplam puanları açısından gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu ve her iki alt boyutta da kontrol grubu öğrencilerinin daha yüksek klinik strese sahip olduğu belirlenmiştir. Grupların öz etkililik-yeterlik düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca hemşirelik bölümünü seçme durumunun deney grubunda öz etkililik-yeterlik puanları üzerinde, kontrol grubunda ise klinik stres puanları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, klinik uygulama öncesinde gerçekleştirilen standardize hasta uygulaması, öğrencilerin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin azaltılmasında etkilidir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, Klinik stres, Öz etkililik-yeterlik, Simülasyon, Standardize hasta

The Effect of Standardized Patient Practice on Junior Nursing Students' Self-Efficacy and Stress Level During First Clinical Experience

Abstract: The aim of study was to investigate the effects of standardized patient practice on self-efficacy and stress levels of junior nursing students who experienced the first clinical experience. The study was carried out with 119 junior nursing students (experimental group:60, control group:59) who enrolled in Fundamentals of Nursing Course. The experimental group students performed the blood pressure measurement and applying subcutaneous injection with the standardized patient practice in addition to laboratory applications performed within the course. The control group students were prepared for clinical practice with the laboratory applications only. The data were collected at the end of the clinical practice's first day by using "Personal Information Form", "Self Efficacy Scale" and "Clinical Stress Questionnaire". Descriptive statistics, Chi-Square test, Independent samples t test, Mann-Whitney U test and One Way Anova test were used to analyze the data. There is no significant difference between the groups in terms of descriptive characteristics. There was a significant difference between the groups in terms of the total scores of the clinical stress threat sub-dimension and the damage sub-dimension, and it was determined that the control group students had higher clinical stress in both sub-dimensions. No significant difference was found between the self-efficacy-competence levels of groups. It was found that the selection of nursing department had an effect on self-efficacy scores in the experimental group and clinical stress scores in the control group. Standardized patient simulation performed before clinical practice is effective in reducing the stress level of the students during the first clinical experience.

Keywords: Nursing, Clinical stress, Self-efficacy, Simulation, Standardized patient

GİRİŞ

Hemşirelik eğitimi; öğrenciye bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda yeterlilik kazandırmayı amaçlayan, teorik ve klinik eğitim boyutuna sahip bir disiplindir (MacLean ve ark., 2017). Değişen sağlık bakım ihtiyaçları doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin her bir alanda sahip olması istenen yeterlilik kazanımları ise stres, motivasyon ve öz etkililik-yeterlik gibi faktörlerden etkilenmektedir (Zengin ve ark., 2013). Belirtilen faktörlerden biri olan öz etkililik-yeterlik kavramı; bireyin çevresindeki olaylar üzerinde etkili olabilecek şekilde bir çabayı başlatıp, sonuç alınca kadar bu çabayı sürdüreceğine ilişkin inancı olarak Bandura (1982) tarafından tanımlanmıştır. Öz etkililik-yeterlik düzeyi arttıkça motivasyonun arttığı ve öz etkililik-yeterlik düzeyinin kavranmasının bireylerin sahip oldukları yetenek ve bilgilerle neler yapabileceklerinin belirlenmesine yardımcı olduğu vurgulanmaktadır (Zengin ve ark., 2013). Aynı zamanda eğitim süreçlerinde birçok farklı nedenden kaynaklanabilen ve hemşirelik öğrencilerinin yeterlilik kazanımlarını etkileyen diğer bir faktör de strestir. Özellikle hemşirelik eğitiminde artan öğrenci sayılarına karşılık yetersiz kalan eğitimci sayıları ve klinik uygulama alanlarının sınırlı hale gelmesi, hemşirelik öğrencilerinin yaşayarak öğrenme deneyimleri noktasında klinik eğitimlerini sınırlandıran ve öğrencilerde stres yaratan önemli bir sorundur (Tan ve ark., 2018). Çünkü klinik alan için yeterli hazırlığa sahip olamayan öğrenciler klinik alandaki uygulamalarında zorlanmakta olup, özellikle gerçek hasta ile karşılaşılan ilk klinik deneyimler eğitimin en stresli kısmı olarak

öğrencilerin akademik performansını etkileyebilmektedir (Reljic ve ark., 2019).

Dolayısıyla klinik öğretim öncesi sunulacak aktif öğrenme deneyimleri öğrencileri motive ederek ve yaşayarak öğrenme deneyimlerini attırarak klinik stresi azaltmaktadır. Bu noktada ise kullanımı her geçen gün artarak öğrencilere gerçek klinik alana benzer ortamlarda hastaya zarar verme korkusu yaşamadan tekrarlı uygulama yapma fırsatı sunan simülasyon tekniğinin kullanımı önemli hale gelmektedir (Durmaz Edeer ve Sarıkaya, 2015; Lavoie ve Clarke, 2017). Standardize hasta uygulaması ise hasta merkezli problemler oluşturabilme ve oluşturulan klinik durumların zorluğunu kontrol edebilme gibi niteliklerinden dolayı güçlü ve gerçeklik düzeyi yüksek bir simülasyon tekniğidir (Barrows, 1993). Ancak gerçekleştirilen simülasyon uygulamalarının amacına ulaşp ulaşmadığının, özellikle klinik alan uygulamalarında değerlendirilmesi noktasında literatürde boşluklar olduğu vurgulanmaktadır (Bhatia ve ark., 2021).

Buradan hareketle çalışma, simülasyon uygulamalarının klinik alandaki yansımalarına ilişkin literatüre bilgi kazandıracak nitelikte yapılandırılarak, standardize hasta uygulamasının hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik ve ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerine olan etkisinin incelenmesini amaçlamaktadır.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın tipi ve araştırmanın yapıldığı yer

Standardize hasta uygulamasının hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik ve ilk klinik

deneyim sırasındaki stres düzeylerine olan etkisini incelemek amacıyla deneysel desende gerçekleştirilen araştırma; bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde, Mayıs-Haziran 2018 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırma evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde birinci sınıfta olan, Hemşirelik Esasları Dersi'ni ilk kez alan ve ilk klinik deneyimini yaşayan 172 hemşirelik öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada güç analizi (Etki büyüklüğünün elde edilmesinde Karabacak ve ark. (2019)' nın çalışmasındaki veriler kullanılarak, 0,80 etki büyüklüğü, %99 teorik güç ve %5 hata payı ($\alpha=0,05$) ile çalışılmıştır) sonucu doğrultusunda, basit rastgele sayılar tablosu kullanılarak 120 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuş olup; deney ve kontrol grupları kura yöntemi ile belirlenmiştir. Örneklem grubundaki 1 öğrencinin ilk klinik uygulama gününde devamsızlık yapması nedeniyle veri toplama formlarını doldurmadığından, çalışma 119 öğrenci (deney=60, kontrol=59) ile tamamlanmıştır.

Veri toplama araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda yaş, cinsiyet ve en son mezun olunan okul gibi demografik özelliklere ve öğrencilerin daha önce standardize hasta uygulaması hakkında eğitim alma ve deneyime sahip olma durumlarına yönelik 8 soru bulunmaktadır (Durmaz ve ark., 2017; Yoo ve Kim, 2018).

Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeği: 1982 yılında Sherer ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek herhangi bir durumda insanların nasıl davranacaklarını ve düşüneceklerini anlatan 23 ifadeden oluşan 5'li likert tipinde olup, davranışa başlama, davranışı sürdürme, davranışı tamamlama ve engellerle mücadele olarak 4 alt boyuta sahiptir. Ölçekten en fazla 115 en az 23 puan alınmakta olup, yüksek puan alınması bireyin öz-etkililik-yeterlik düzeyinin iyi düzeyde olduğu anlamına gelmektedir. Ölçek, Gözüm ve Aksayan (1999) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, psikometrik uygunluğu test edilmiş ve ölçeğin Cronbach α değeri 0.81 olarak bulunmuştur.

Klinik Stres Anketi: İlk klinik uygulama deneyimlerinde, hemşirelik öğrencilerini tehdit eden ya da mücadele etmelerini gerektiren stresin başlangıç değerini belirlemek üzere Pagana tarafından 1989 yılında geliştirilen likert tipi bir ölçektir. Tehdit, mücadele, zarar ve yarar olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan ve 20 madde içeren Klinik Stres Anketi'nde; maddeler 5 dereceli olarak değerlendirilmektedir. Her madde için verilen puan esas alınarak anketten en az "0" en fazla "80" puan elde edilebilmektedir. Düşük puan stres düzeyinin düşük olduğunu, yüksek puan ise stres düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Anket Türkçe'ye 2008 yılında Şendir ve Acaroğlu tarafından çevrilmiş, psikometrik uygunluğu test edilmiş ve anketin Cronbach α değeri 0,70 olarak bulunmuştur (Şendir ve Acaroğlu, 2008).

Verilerin toplanması

Kontrol grubunda bulunan öğrenciler kayıtlı oldukları dersin programı doğrultusunda beceri

uygulamalarının tümünü Hemşirelik Beceri Laboratuvarı'nda bulunan düşük gerçeklik düzeyine sahip mankenleri kullanarak gerçekleştirmiştir.

Deney grubunda bulunan öğrenciler ise aşağıda belirtilen süreç doğrultusunda, klinik uygulamada birinci sınıf öğrencilerinin sıklıkla gözlemlediği ve uygulayabildiği beceriler olması nedeni ile çalışma kapsamına alınan arteriyel kan basıncı ölçme ve subkutan enjeksiyon uygulama becerilerini Hemşirelik Beceri Laboratuvarı'nda standardize hasta uygulaması ile gerçekleştirmiştir. Ders kapsamındaki diğer becerileri ise kontrol grubu ile aynı şekilde öğrenmiştir.

Standardize hasta uygulaması süreci

Öğrenciler klinik uygulamanın 4 hafta öncesinde, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ve öğrenciler ile paylaşılmış program çerçevesinde, standardize hasta uygulamasına katılmıştır. Bu süreçte;

Program doğrultusunda öğrenciler önlükleri ile birlikte laboratuvar önünde 15 dakika öncesinde hazır bulunmuştur.

Uygulamaya başlamadan önce 10 dakikalık sürede bilgilendirme oturumu gerçekleştirilmiş olup, her öğrenciye standardize hasta uygulama senaryosu açıklanmış, anlamadıkları yerler netleştirilmiş ve hasta odası öğrencilere tanıtılmıştır.

Bilgilendirme oturumu sonrasında standardize hastanın hazırlığı tamamlanmış (hastanın sağ koluna subkutan enjeksiyon pedi ve sol koluna doku bütünlüğünü bozmaksızın periferik venöz kateter sabitlenmiştir), hasta odasına alınacak öğrencinin hangi beceriyi gerçekleştireceği (subkutan enjeksiyon uygulaması veya arteriyel

kan basıncı ölçümü) kura yöntemi ile belirlenmiş ve sonrasında sırası ile öğrenciler uygulamaya alınmıştır. Bu doğrultuda deney grubundaki öğrencilerin yarısı subkutan enjeksiyon uygulamasını, diğer yarısı arteriyel kan basıncı ölçümünü gerçekleştirmiştir. Uygulamalar minimum 10, maksimum 15 dakikada tamamlanmıştır.

Standardize hasta uygulaması tamamlandıktan hemen sonra öğrenciler farklı bir odaya alınarak yaklaşık 30 dakikalık sürede öğrencilerden uygulamaya yönelik (olumlu/olumsuz deneyimler, öğrenmeye katkı sağlayıp sağlamadığı, ne hissettikleri gibi), araştırmacılar tarafından oluşturulmuş form doğrultusunda yazılı geri bildirim alınmıştır. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından öğrencilere performanslarına ilişkin geribildirim verilmiştir.

Klinik uygulama süreci

Araştırma verileri ilk klinik uygulama gününün sonunda, öğrenciler buldukları kliniklerden ayrılmadan önce toplanmıştır. İlk klinik uygulama gününde rehber öğretim elemanı eşliğinde öğrencilerin klinik alana oryantasyonları sağlanmıştır. Ardından hem deney hem de kontrol grubunda bulunan öğrenciler klinik hemşireleri tarafından gerçekleştirilen uygulamaları gözlemlemiş, rehber öğretim elemanı eşliğinde hastalar üzerinde temel beceri uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir. Gün sonunda öğrencilerin veri toplama formlarını doldurmaları ortalama 15 dk sürmüştür.

Verilerin değerlendirilmesi

Verilerinin değerlendirilmesinde öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri için tanımlayıcı

istatistiklerden sayı ve yüzde, gruplar arasında tanımlayıcı özellikler açısından farklılığın olup olmadığının incelenmesinde Ki-kare testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar ortalama ve standart sapma değerleri ile sunulmuş olup, gruplar arasında ölçek puanlarının karşılaştırmasında verilerin normal dağılım özelliği sorgulanarak normal dağılım gösteren verilerin analizinde Bağımsız örneklem t testi ve normal dağılım özelliği göstermeyen verilerin analizinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Grupların ölçek puanları arasında tanımlayıcı özelliklerden kaynaklanan farklılıkların incelemesinde ise Tek yönlü varyans analizi ve Bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için kullanılan ölçeklerin uyarlama çalışmasını gerçekleştiren yazarlardan e-mail aracılığı ile izin alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı üniversitenin Hemşirelik Bölüm başkanlığından (karar no: 49614562/605.01/25340) gerekli yazılı izin ve üniversitenin etik kurulundan etik kurul izni (karar no: 2018/75) alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilere araştırmanın amacı ve kendilerinden beklenenler hakkında bilgi verilmiş olup, öğrencilerden sözel ve bilgilendirilmiş onam formu kullanılarak yazılı onam alınmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin yaş ortalamasının $19,11 \pm 0,814$ olduğu ve her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğunun 17-19 yaş ve genel akademik

ortalamalarının 2,51-3,20 aralığında, cinsiyetlerinin kadın, Anadolu lisesi mezunu, hemşirelik bölümünü isteyerek seçtiği ve aldığı hemşirelik eğitiminden memnun oldukları belirlenmiştir. Tanımlayıcı özelliklere yönelik gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (Tablo 1).

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, grupların klinik stres toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p=0,331$), ancak deney ve kontrol grubu arasında klinik strese yönelik tehdit skalası (deney grubu: $6,61 \pm 3,86$, kontrol grubu: $8,32 \pm 4,80$, $p=0,035$) ve zarar skalası alt boyutunda (deney grubu: $2,93 \pm 2,73$, kontrol grubu: $4,25 \pm 3,44$, $p=0,022$) istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Öz etkililik-yeterlik toplam puanları ve alt boyut puanları karşılaştırıldığında ise gruplar arasında öz etkililik-yeterliğe yönelik anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 2).

Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri ile klinik stres ve öz etkililik-yeterlik toplam puanları değerlendirildiğinde ise, deney grubu öğrencilerinin hemşirelik bölümünü seçme durumlarının öz etkililik-yeterlik puanları üzerinde etkili olduğu (isteyerek seçen: $90,02 \pm 9,66$, istemeyerek seçen: $84,21 \pm 8,53$, $p=0,048$), kontrol grubu öğrencilerinin hemşirelik bölümünü seçme durumlarının ise klinik stres puanları üzerinde etkili olduğu (isteyerek seçen: $33,19 \pm 11,32$, istemeyerek seçen: $24,28 \pm 6,49$, $p=0,047$) belirlenmiştir. (Tablo 3).

Tablo 1: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri (n=119)

Tanımlayıcı Özellikler	Deney Grubu (n=60)		Kontrol Grubu (n=59)		X ²	p
	n	%	n	%		
Yaş Grupları 19,11±0,814*						
17-19	39	65,0	44	74,6	1,293	0,256
20-21	21	35,0	15	25,4		
Genel Akademik Ortalama						
1,63-2,50	12	20,0	19	32,2	5,445	0,066
2,51-3,20	33	55,0	34	57,6		
Belirtmeyen	15	25,0	6	10,2		
Cinsiyet						
Kadın	46	76,7	47	79,7	0,156	0,693
Erkek	14	23,3	12	20,3		
Mezun Olunan Okul						
Düz Lise	11	18,3	8	13,6		
Anadolu lisesi	40	66,7	43	72,9	7,881	0,077
Fen lisesi	1	1,7	2	3,4		
Meslek Lisesi	1	1,7	6	10,2		
Diğer**	7	11,7	-	0		
Hemşirelik Bölümünü Seçme Durumu						
İsteyerek	46	76,7	52	88,1	2,692	0,101
İstemeyerek	14	23,3	7	11,9		
Hemşirelik Eğitiminden Memnuniyet Durumu						
Memnun	58	96,7	52	88,1	3,097	0,078
Memnun değil	2	3,3	7	11,9		
Simülasyon Hakkında Eğitim Alma Durumu						
Aldım	-	0	-	0	-	***
Almadım	60	100	59	100		

* Aritmetik ortalama±standart sapma, ** Anadolu Öğretmen Lisesi, İmam Hatip Lisesi

*** Tanımlayıcı özellik tek grupta toplandığı için p değeri hesaplanamamıştır.

Tablo 2: Ölçek Toplam Puan ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları ve Puanların Gruplar Arası Karşılaştırması (n=119)

Ölçekler	Deney Grubu (n=60) Ort±SS*	Kontrol Grubu (n=59) Ort±SS*	Test İstatistiği	p
Klinik Stres Anketi				
Tehdit	6,61±3,86	8,32±4,80	t=-2,137**	0,035
Mücadele	16,18±4,52	15,08±4,95	t= 1,264**	0,209
Zarar	2,93±2,73	4,25±3,44	t=-2,319**	0,022
Yarar	4,65±1,84	4,47±2,18	t=0,473**	0,637
Toplam	30,38±8,14	32,13±11,20	t=-0,977**	0,331
Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeği				
Davranışa Başlama	32,51±4,46	33,88±3,96	t=0,275**	0,081
Davranışı Sürdürme	28,23±3,74	28,69±4,08	z=1600,00***	0,364
Davranışı Tamamlama	19,33±3,06	19,35±3,12	z=1758,50***	0,951
Engellerle Mücadele	9,28±2,09	9,23±2,33	t=0,113**	0,910
Toplam	89,36±10,03	91,16±10,05	t=-0,979**	0,390

* Aritmetik ortalama±standart sapma, **Bağımsız örneklem t testi, ***Mann-Whitney U testi

Tablo 3: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Klinik Stres ve Öz Etkililik-Yeterlik Puanlarının Değerlendirilmesi (n=119)

Tanımlayıcı Özellikler	Deney Grubu (n=60)				Kontrol Grubu (n=59)			
	Klinik Puanı Ort±SS*	Stres	Öz Yeterlik Puanı Ort±SS*	Etkililik-Puanı	Klinik Puanı Ort±SS*	Stres	Öz Yeterlik Puanı Ort±SS*	Etkililik-Puanı
Yaş								
17-19	30,82±8,46		89,64±10,17		31,59±11,48		86,77±10,36	
20-21	29,57±7,65		86,85±8,58		33,73±10,55		85,93±8,27	
	t=0,563**		t=1,065**		t= -,636**		t= 0,284**	
	p=0,576		p=0,291		p= 0,527		p= 0,778	
Cinsiyet								
Kadın	30,28±7,80		88,47±10,34		32,65±12,03		86,97±9,23	
Erkek	30,71±9,51		89,28±7,27		30,08±7,08		84,91±12,13	
	t= -,172**		t= -,271**		t= 0,708**		t= 0,646**	
	p= 0,864		p= 0,787		p= 0,482		p= 0,521	
En Son Mezun Olduğu Okul								
Düz Lise	27,80±8,48		87,70±5,14		40,12±14,01		87,50±11,82	
Anadolu Lisesi	30,66±8,03		88,61±10,79		30,97±10,36		86,72±8,96	
Fen Lisesi	35,00±7,07		97,00±7,07		34,50±10,60		98,50±3,53	
Meslek Lisesi	37,50±6,36		86,50±13,43		29,00±11,34		80,16±11,66	
Diğer	29,14±9,17		88,57±8,71		-		-	
	F= 0,836***		F= 0,405***		F= 1,762***		F= 1,956***	
	p= 0,508		p= 0,804		p= 0,165		p= 0,131	
Hemşirelik Bölümünü Seçme Durumu								
İsteyerek	30,28±8,24		90,02±9,66		33,19±11,32		87,40±9,72	
İstemeyerek	30,71±8,12		84,21±8,53		24,28±6,49		80,28±8,71	
	t= -,172**		t= 2,019**		t= 2,026**		t= 1,838**	
	p= 0,864		p= 0,048		p= 0,047		p= 0,071	
Akademik Not Ortalaması								
1,63 - 2,50	32,00±7,22		89,41±11,57		30,21±9,75		85,31±8,88	
2,51 - 3,20	28,63±8,01		87,42±8,54		32,85±12,16		88,44±9,58	
	t= 1,276**		t= 0,628**		t= -,811**		t= -1,168**	
	p= 0,209		p= 0,533		p= 0,421		p=0,248	
Hemşirelik Bölümünden Memnuniyet Durumu								
Memnun	30,50±8,24		88,67±9,83		32,82±11,31		87,26±9,04	
Memnun değil	27,00±4,24		88,50±0,70		27,00±9,55		81,28±14,11	
	t= 0,594**		t= 0,025**		t= 1,299**		t= 1,532**	
	p= 0,555		p= 0,980		p= 0,199		p= 0,131	

* Aritmetik ortalama±standart sapma , **Bağımsız örneklem t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

TARTIŞMA

Çalışmada; deney ve kontrol gruplarının klinik stres toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ancak gruplar arasında klinik strese yönelik tehdit skalası alt boyutu ve zarar skalası alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu ve her iki alt boyutta da kontrol grubu öğrencilerinin daha yüksek düzeyde klinik strese sahip olduğu

saptanmıştır. Bu sonuca yönelik olarak deney grubu ile gerçekleştirilen standardize hasta uygulamasının öğrencilere gerçek bir birey üzerinde uygulama yapma, hastadan uygulamalara yönelik tepki alma ve hasta ile iletişim kurma fırsatı sunması dolayısıyla klinik alan uygulamalarına benzerliğinin öğrencilerin bu alt boyutlardaki klinik stres düzeylerini azaltmada etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışma sonucunu destekler nitelikte, yapılan çalışmalar incelendiğinde hastaya zarar vermekten ve hastanın vereceği tepkiden korkma, eksik veya hatalı gerçekleştirilen uygulamalara yönelik hayal kırıklığı yaşama veya suçluluk hissetme gibi şimdiki çalışma grupları arasında anlamlı farklılık bulunan alt boyutlar içerisindeki duyguları oluşturan durumların hemşirelik öğrencilerinin klinik alan uygulamalarına yönelik stres kaynakları arasında olduğu görülmektedir (Levett-Jones ve ark., 2015; Jamshidi ve ark., 2016; Rafati ve ark., 2017). Bu açıdan değerlendirildiğinde gerçek klinik alana benzer ortamda gerçek hasta tepkileri verebilen bireyler ile çalışabilme olanağı sunan standardize hasta uygulaması (McIntosh ve ark., 2018) öğrencilerin klinik alana hazırlanmalarını sağlamakta ve klinik alana yönelik stres düzeylerini azaltmaktadır (Korkmaz ve İpekçi, 2015; Oh ve ark., 2020).

Ayrıca çalışmada tanımlayıcı özelliklere göre klinik stres puanı arasında yapılan karşılaştırmada, hemşirelik bölümünü seçme durumunun kontrol grubunun klinik stres puanı üzerinde etkili olduğu saptanmış olup, hemşireliği istemeyerek seçen öğrencilerin klinik stres puanının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonucun hemşirelik bölümünü istemeyerek seçen öğrencilerin kendilerini mesleğe ait hissetme ve bu nedenle klinik alanda uygulama yapmaya karşı istek ve güdülenme durumlarının düşük olabilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda da hemşirelik eğitimini kendi isteği ile seçen öğrencilerin içsel ve dışsal güdülenme düzeylerinin yüksek olduğu (Korkmaz ve İpekçi, 2015) ve yanlış alan tercihinin öğrencilerde

başarısızlığa neden olabildiği (Gate ve ark., 2016) belirtilmektedir. Çalışma sonucundan farklı olarak Yiğitbaş ve Yetkin (2003) 'in çalışmasında ise, mesleği isteyerek seçen öğrencilerin stresle baş etmelerinin daha iyi olduğu; öz yeterlilikleri yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının daha iyi olduğu belirtilmiştir. Literatürde karşılaşılan diğer çalışmalarda da mesleği isteyerek seçen öğrencilerin kendilerini mesleğe ait hissetme durumu nedeniyle ilk klinik stresi daha düşük yaşadıkları belirlenmiştir (Karagözoğlu ve ark., 2013; Hayden ve ark., 2016).

Çalışmada; deney ve kontrol gruplarının öz etkililik-yeterlik toplam puanları ve alt boyut puanları karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Çalışma sonucundan farklı olarak Dearmon ve ark. (2013) tarafından standardize hasta uygulaması kullanılarak gerçekleştirilen çalışmasında simülasyona dayalı oryantasyonun birinci sınıf düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinin durumluk anksiyetelerini azalttığı, öz etkililik ve memnuniyet düzeylerini arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca literatür incelendiğinde simülasyon uygulamalarının öğrencilerin öz etkililik-yeterlik düzeylerini arttırdığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Lin, 2016; Lubbers ve Rossman, 2016). Ancak Karabacak ve ark. (2019) standardize hasta uygulaması kullanılarak gerçekleştirdikleri çalışmasında ise simülasyon uygulaması sonrasında öğrencilerin öz etkililik düzeylerinin uygulama öncesine göre düştüğü belirlenmiştir.

Çalışmada tanımlayıcı özelliklere göre öz etkililik-yeterlik toplam puanı arasında yapılan

karşılaştırmada, hemşirelik bölümünü seçme durumunun deney grubunun öz etkililik-yeterlik puanı üzerinde etkili olduğu belirlenmiş olup, hemşireliği isteyerek seçen öğrencilerin öz etkililik-yeterlik puanının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin olaylar üzerinde etkili olabilecek çabayı başlatıp bu çabayı sonuç alınca kadar devam ettirebilmeye yönelik inancı olarak ifade edilen öz yeterlik kavramı yaşam deneyimlerinden etkilenebilmektedir (Zulkosky, 2009). Çalışmadan elde edilen sonuç üzerinde ise hemşireliği isteyerek seçen öğrencilerin, hemşirelik eğitiminde kendilerine kazandırılmak istenen bilgi ve becerileri öğrenmeye yönelik öğrenme isteklerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Çalışma sonuçları doğrultusunda yapılan yorumu destekler nitelikte, Abdal ve ark. 'nın (2015) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin öz etkililikleri orta düzeyde bulunmuş ve hemşireliğe yönelik ilgisi yüksek olanların öz etkililik düzeylerinin de daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, standardize hasta uygulamasının hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik ve ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada; klinik uygulama öncesinde gerçekleştirilen standardize hasta uygulamasının öğrencilerin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin azaltılmasında etkili olduğu belirlenmiştir. Ancak standardize hasta uygulamasının öğrencilerin öz etkililik-yeterlik düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya koyulmuştur.

Çalışma bulguları doğrultusunda, hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyimleri sırasındaki stres düzeylerinin azaltılması ve öz etkililik-

yeterlik düzeylerini arttırmak amacıyla eğitim süreci içerisine standardize hasta uygulamasının dahil edilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda standardize hasta uygulamalarının daha fazla hemşirelik becerisini kapsayacak ve öğrencilerin düzeyine uygun zorluklarda yapılandırılacak şekilde hemşirelik eğitimine entegre edilmesi yararlı olacaktır. Ayrıca konu ile ilgili farklı örneklerde benzer çalışmalar yapılarak literatürün zenginleştirilmesi ve standardize hasta uygulamasının öğrenciler üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı şekilde anlaşılabilmesine yardımcı olabilecek nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Çalışma bir ders kapsamında gerçekleştirildiği için belirli bir zaman aralığında tamamlanmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamına sadece iki hemşirelik becerisi dahil edilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin öz-etkililik-yeterlik düzeyleri daha kapsamlı ve daha uzun süreli beceri uygulamaları ile değerlendirilememiştir.

Standardize hasta simülasyonu uygulaması sonrası çözümleme oturumu, kazanımları açısından eğitimciyle ya da grupta çözümleme teknikleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmayan kendi kendine çözümleme tekniği doğrultusunda gerçekleştirilmiş olup (Verkuly ve ark., 2018), öğrencilerden yazılı geri bildirim alınmıştır. Alınan geri bildirimler çalışmanın bir parçası değildir.

Çıkar Çatışması: Bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Abdal M, Alavi NM, Adib-Hajbaghery M (2015) Clinical self-efficacy in senior nursing students: A mixed-methods study. *Nurs Midwifery Stud* 4(3):e29143.

Bandura A (1982) Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist* 37(2):122-147.

Barrows HS (1993) An overview of the uses of standardized patients for teaching and evaluating clinical skills. *Academic Medicine* 68:443-453.

Bhatia M, Stewart AE, Wallace A, Kumar A, Malhotra A (2021) Evaluation of an In-Situ Neonatal Resuscitation Simulation Program using the New World Kirkpatrick Model. *Clin Simul Nurs* 50:27-37.

Dearmon V, Graves RJ, Hayden S, Mulekar MS, Lawrence SM, Jones L, Smith KK, Farmer JE (2013) Effectiveness of simulation-based orientation of baccalaureate nursing students preparing for their first clinical experience. *J Nurs Educ* 52(1):29-38.

Durmaz A, Elem E, Unutkan A, Keskin N (2017) Simülasyonun normal doğum becerilerine ve öz-yeterlilik düzeylerine etkisi. *J Curr Res Health Secto* 7(2):41-52.

Durmaz Edeer A, Sarıkaya A (2015) Hemşirelik eğitiminde simülasyon kullanımı ve simülasyon tipleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 12(2):121-125.

Gale J, Ooms A, Grant R, Paget K, Marks-Maran D (2016) Student nurse selection and predictability of academic success: The Multiple Mini Interview project. *Nurse Educ Today* 40:123-127.

Gözüm S, Aksayan S (1999) Öz-etkililik-yeterlilik ölçeği'nin türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2(1):21-34.

Hayden LJ, Jeong SY, Norton CA (2016) An analysis of factors affecting mature age students' academic success in undergraduate nursing programs: A critical literature review. *Int J Nurs Educ Scholarsh* 13(1):127-138.

Jamshidi N, Molazem Z, Sharif F, Torabizadeh C, Kalyani MN (2016) The challenges of nursing students in the clinical learning environment: A qualitative study. *The Scientific World Journal* 1-7.

Karabacak U, Unver V, Ugur E, Kocatepe V, Ocaktan N, Ateş E, Uslu Y (2019) Examining the effect of simulation based learning on self-efficacy

and performance of first-year nursing students. *Nurse Education in Practice* 36:139-143.

Karagözoğlu Ş, Özden D, Tok Yıldız F (2013) Entegre program hemşirelik öğrencilerinin klinik stres düzeyi ve etkileyen faktörler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 16(2):89-95.

Ko E, Kim HY (2014) Effects of multi-mode simulation learning on nursing students' critical thinking disposition, problem solving process, and clinical competence. *Korean Journal of Adult Nursing* 26(1):107-116.

Korkmaz AÇ, İpekçi NN (2015) Hemşirelik eğitiminde güdülenme: öğrencilerin içsel ve dışsal güdülenme kaynakları. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi* 3(2):121-131.

Lavoie P, Clarke SP (2017) Simulation in nursing education. *Nursing Management* 48(2):16-17.

Levett-Jones T, Pitt V, Courtney-Pratt H, Harbrow G, Rossiter R (2015) What are the primary concerns of nursing students as they prepare for and contemplate their first clinical placement experience? *Nurse Education in Practice* 15(4):304-309.

Lin HH (2016) Effectiveness of simulation-based learning on student nurses' self-efficacy and performance while learning fundamental nursing skills. *Technology and Health Care* 24(1):369-375.

Lubbers J, Rossman C (2016) The effects of pediatric community simulation experience on the self-confidence and satisfaction of baccalaureate nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Educ Today* 39:93-98.

MacLean S, Kelly M, Geddes F, Della P (2017) Use of simulated patients to develop communication skills in nursing education: An integrative review. *Nurse Educ Today* 48:90-98.

McIntosh CE, Thomas CM, Wilczynski S, McIntosh DE (2018) Increasing nursing students' knowledge of autism spectrum disorder by using a standardized patient. *Nurs Educ Perspect* 39(1):32-34.

Ok E, Kutlu FY, Ates E (2020) The effect of standardized patient simulation prior to mental health rotation on nursing students' anxiety and communication skills. *Issues Ment Health Nurs* 41(3):251-255.

Rafati F, Nouhi E, Sabzehvari S, Dehghan-Nayyeri N (2017) Iranian nursing students' experience of stressors in their first clinical experience. *J Prof Nurs* 33(3):250-257.

Reljić NM, Pajnkihar M, Fekonja Z (2019) Self-reflection during first clinical practice: The

experiences of nursing students. Nurse Educ Today 72:61-66.

Şendir M, Acaroglu R (2008) Reliability and validity of Turkish version of clinical stress questionnaire. Nurse Educ Today 28(6): 737-743.

Tan K, Chong MC, Subramaniam P, Li Ping W (2018) The effectiveness of outcome based education on the competencies of nursing students: A systematic review. Nurse Educ Today 64:180-189.

Verkuyl M, Lapum JL, Hughes M, McCulloch T, Liu L, Mastrilli P, Romaniuk D, Betts L (2018) Virtual gaming simulation: Exploring self-debriefing, virtual debriefing, and in-person debriefing. Clin Simul Nurs 20:7-14.

Yiğitbaş Ç, Yetkin A (2003) Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin öz-etkililik-yeterlik düzeyinin değerlendirilmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 7(1):6-13.

Yoo JH, Kim YJ (2018) Factors influencing nursing students' flow experience during simulation-based learning. Clin Simul Nurs 24:1-8.

Zengin N, Pınar R, Cil Akinci A, Yıldız H (2013) Psychometric properties of the self-efficacy for clinical evaluation scale in Turkish nursing students. J Clin Nurs 23(7-8):976-984. doi: 10.1111/jocn.12257

Zulkosky K (2009) Self-efficacy: A concept analysis. Nurs Forum 44(2):93-102.